

anar a cascar banquetes val. 'anar a xerrar amb gent']. *Cascanou. Cascapedra* [1868, *SLitCosta*].

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *casca, casqueta, casquetera, cascoll, cascana, cascarra, cascalla, cascallar, cascaller, cascallós, cascallot, cascària, cascarres, cascària, cascarros, cascarlles, cascarro, cascolla, cascolla, cascarra, cascurrer, cascadura, cascament, cascarat, cascarina, cascarinet, cascarotets, cascarrer, cascarrejar, cascarrell, cascot, cascurrer, cascurrer, cascabancs, cascanou, casca-*

pedra. Cascallejar i cascarejar 'escatainar', onomatopeia, en relació amb el cast. *CACAREAR* (veg. *DCEC*) *Cas-* *carina, V. cascar Cascarra, V. casc Cascarra, cas-* *carrell, cascària, cascarros, cascarulla, V. cascar Cas-* *caula, V. cascarell Cascarell, V. cascarina*

CASCARELL, 'picarol', diminutiu del ll. vg. *CAS-* *CABUS*, variant de *CACCABUS* 'olleta, tupí', que ja a l'Antiguitat es va usar per designar una mena d'es-

quella i va alterar-se d'aquella manera per influència d'altres mots. □ 1.ª doc.: 1224. En aquest doc. i en un de 1295 apareix com a sobrenom de gent rossellonesa, en genitiu *Bernardi Cas-* *cavel* i *G<uilelm>i Cascarell* (Alart); en uns comptes reials de 1268 «costà un falchó pelegrí, ab gits e ab longa e ab *cascarells*, 34 sous» (*BCEC*, 1908, 177, cf. a la p. 178 explicacions sobre els «realia»); en els docs. rossellonesos apareix bastant, així mateix, com a mot viu apellatiu «*cascarell* (o *-vel*) de falcó, d'àgila, de mirle <'esmerla'>», 1363, etc.; de *casca*, 1385, i anàlegs (Alart, *InvLC*, s. v.); «*cascarells* dobles e *cascarells* senars», 1399 (ib., s. v. *senar*). «Al pitral no n'i ach parell, / car fayt fo ab encantamén: / cent *cascarells* hi ac d'argén, / assuts e de bella fayçó», G. de Torroella (*Faula*, v. 286); *JRoig, Spill*, v. 13166.

Casca no és menys antic en llengua d'oc: «agron ja ls cavals esselat <'ensellats'>, / et cubertz e entresenhatz / de senals e de *cascarells*: / ja fo en la cort le cembelz ---», *Flamenca* (v. 781), i ja en el *Fadet Joglar* de Guiraut de Calansó (anys 1195-1202), v. 48 (*WKeller, RFgn*. xxii, 227). Segui des del català o de la llengua d'oc, el mot va passar al castellà, car si bé allà el que es troba en l'any 1247 és una variant indígena *cascauello*, hi ha *cascauel* sovint des de 1236 (i àdhuc en el *P. del Cid*, mj. S. xii, i bé *MzPi*. creu que en aquest s'ha d'esmenar la forma en *cascauello*). Tan antic degué ser en terres ibèriques el nostre mot, i fins potser en el ll. vg. del Nord d'Àfrica preislàmic, que des d'allà el mot s'estendria fins al fons del domini bereber, al tuareg *kaskablo*, on designa un semicercle de metall al qual se subjecta la regna del camell, i en el qual sembla que hi ha (o hi havia hagut) un picarol o esquellera (Schuchardt, *Romanische Lehnwörter im Berberischen*, 81).

L'existència de *casca* en lloc de *caccabus* 'tupí, olla' està ja provada per glosses en llatí vulgar (*CGL* II, 571.34) i tenim altres proves, des del S. II, que el

diminutiu *CACCABULUM* s'usava, i precisament a Catalunya, amb el sentit d'esquilla o campana: el mot apareix inscrit en una campana romana de Tàrraco amb lletres d'aquella data. Vegeu la bibliografia i els detalls en *DCEC*, *CASCABEL* (cf. M-Lübke, *Wiener Studien* xxv, 95s., etc.). Allí parlava jo d'influència onomatopeica en els canvis com el del cast. *cascabillo* 'boll', «cascaella del grano» (que és al capdavant una aplicació especial de la imatge del *casca*), amb una variant *carcabillo* o *carcabullo* en alguns punts de Castella, i un frprov. *carcavel*: explicació acceptable si només es tractés de formes amb *r* afegida; però per a la *s*, a penes es podria parlar d'onomatopeia ni altre fet fonètic, i en canvi deu tenir raó Tobler (*ZRPb*. xxiv, 569) quan pensa en un fenomen associatiu: influència que ell diu de *casco*: sobretot ara que pensem que el cast. *casco* sigui un celtisme (per tant certament circulant en terres hispàniques en el S. II) això és convincent; però encara més la influència pogué ser de la família de *CASCAR*, amb el cast. *casca*, puix que el *cascabillo* és una «cascaella», puix que en els *cascos* 'testos' (= 'olles') es tracta tant de la família de *CASCAR* com de la de *CASC*, i puix que hi ha tantes plantetes que fan granes amb quelcom a dins, que hi sona com una clova d'avellana o una closca de nou, bastant comparables a un *casca*.

DERIV.: *Cascarellada*; per a l'ús rossellonès, H. Chauvet, *Les couleurs du Vallespir*, p. 22 (veg. la cita a *LLISAR*). *Cascarellar*; *cascarellejar*, *cascarelleig*. *Cascarellico* 'varietat de pruna més dolça que el *circuèllo*' (= cast. *circuelo*), *Echo* (1966); d'altres *casca-belico*, *-iquero* (*RLiR* xi, 94, 187), o *-bellito*, mot que s'ha estès al català, on és tradicional farcir amb *casca-bellitos* el capó o galdindi de Nadal (a casa ja ho feien el 1910; *tarrag.*, *BDC* vi, 41).

Cascaula 'Genista hispanica' [1797, Cavanilles, *Obs.* II, 335; *BDC* xvii, 12], «els rovellons que es crien pel Port --- pels frescals dels boscos de pins --- per entremig de *cascaules*, espígols i gallufas» en el tortosí Vergés Paulí, *Espurnes* v, 37; hi ha una coneguda *Font de la Cascaura* (crec recordar que és entre el Flamicell i la Ribagorçana, cap a Erta); de tota manera *casca* és nom d'una planta coneguda (que deu ser la mateixa), a l'Alt Aragó, a Anso (1936), i a la veïna vall del Roncal, 1971, diuen *casca* (planta semblant a l'argelaga, *alága*), on hi ha anaptixi basca, i a la d'Aragüés *kaskabelikêra* 'petit fruit buit i sec d'una herba boscana, que sona un poc quan s'esfulla', 1966.

Nom de planta basat sens dubte en aquest motu semàntic, i que fonèticament correspon al **CASCABULUM* (pl. -ULA), intermedi entre el *caccabulum* tarraconense i el *CASCABELLUM* a la base del nostre *casca*. De *CASCA(B)ULA* —amb pèrdua primerenca de la -B davant U— pot venir alt-arag. *coscollas* (amb *-ll-* de *esquella*) 'esquelles més petites encara que els *esquillos*, *garrapitos* i *esquillas menudinas*' a Sallent de Gállego (1966); cf. girondí *couscouille* 'casca' (Moureaux, *La Teste*), bc. *kuskula* (Manterola), labortà *kroskoil* «grelot» (Azkue), que van desorientar Schuchardt fins a fer-li creure que el mot podia venir de *CUSCOLIUM*